

МУҒАЛЛИМ ҲАМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИЎ

Илимий-методикалық журнал

№ 1-3 2023

гуманитарные науки
естественные науки
технические науки

ISSN 2181-7138

МУАЛЛИМ ХАМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИҮ

Илимий-методикалық журнал

2023

1/3-сан

*Ўзбекистан Республикасы Министрлер Кабинети жанындагы
Жоғарғы Аттестация Комиссиясы Президиумының
25.10.2007 жыл (№138) қарары менен дизимге алынды*

*Қарақалпақстан Баспа сөз хәм хабар агентлиги тәрәпинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге алынды.
№01-044-санлы гууалық берилген.*

Нөкис

МАЗМУНЫ

ТИЛ ҲАМ ӘДЕБИЯТ

Айтбаев Д. Т. Асимметрик дуализм коммуникациянинг семиотик тамойили сифатида	6
Yuldasheva Sh. Sh. Ta'limni raqamlashtirish sharoitida o'zbek tilini qardosh tillardagi guruhlarda o'qitishning o'ziga xosliklari va tajribalar	13
Arifjanova O. Q. Ingliz tilini o'qitishdagi yangi texnikalar: o'qish(reading) va eshitib tushunish(listening) misolida	20
Неъматова С. Глубокие корни развития литератур	25
Мирзорохимов О. К. Для чего предназначен словарь	33

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Yusupova M. A., Baxtiyorova S. E. Pedagog tarjimonlarni tayyorlash zaruriyati	40
Jabborova O. M., Baxtiyorova S. E. Bo'lajak ingliz tili pedagoglarini xalqaro ta'lim dasturlari bilan tanishtirish yo'nalishlari	44
Narimbetova Z. A. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida axborot-kommunikatsion texnologiyalari asosida o'quvchilarning geometrik kompetensiyalarini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida	48
Umarova Z. A. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida pedagogik konfliktlarning turlari	52
Umarova Z. A., Nazirjonova M. B. Umumta'lim maktablari o'quvchilarida uchraydigan psixologik xarakterdagi pedagogik konfliktlarni bartaraf etishning amaliy shakllari	60
Xusnetdinov U. I. Qoraqalpog'iston Respublikasi talaba yoshlarida ekologik madaniyatni shakllantirish g'oyasining rivojlantirish yo'llari	64
Qarshiboyeva X. K. TALIS xalqaro baholash dasturining ahamiyati va afzalliklari	72
Beketov N. A. Umumta'lim maktablarida tarbiyaviy ishlarni boshqarish	78
Beketov N. A. Umumiy o'rta ta'lim maktablarining tarbiya funksiyalari	84
Quzmanova G. B., Davlatova M. A. O'quvchilarning bilim, ko'nikma va malakalarini tashxis etishda TIMSS hamda PISA xalqaro baholash dasturlaridan foydalanish metodikasi	95
Kuchkinov A. Yu., Tilovova S. B. EKO-STEAM ta'lim kompetensiyalarni rivojlantirishda fanlararo yondashuv	100
Qorajonova B. T. Maktablarda psixologik maslahat tashkil etishning samarali shakl va uslublari	110
Абдурахмонова У. Н. Педагогик фаолиятда инновациялардан самарали фойдаланишни ташкил этиш йўллари	117
Turayeva G. E. Pedagogik jarayonni tashkil etishda axborot texnologiyalaridan foydalanish imkoniyat va afzalliklari	121
Xurramova M. A. Ta'lim mazmunini shakllantirishda germeneytik yondashuv imkoniyatlari	126
Achilov T. S. Vatanparvarlik tarbiyasi – maktab o'quvchilarining qiymat-semantik kompetentsiyasini shakllantirishning muhim elementi sifatida	134
Abdusalilova D. Madaniyatlararo muloqot yo'nalishida «ijtimoiy-madaniy kompetentlik» tushunchasi	141
Мусурманкулова М. Н. Изучение сопоставительно-диаектологической компетенции в современной педагогике	146
Шамиева О. Р. Роль дисфункциональных родителей в эмоциональном благополучии ребёнка	152
Ochilov E. Yu. Role of ai-powered chatbots in increasing efficiency of learning processes	156

МИЛЛИЙ ИДЕЯ ХАМ РУҶҲИЙЛИК ТИЙКАРЛАРИ, ТАРИЙХ, ФИЛОСОФИЯ

Sayliyeva M. M. Jamiyat va shax rivojlantirishda milliy g'oya tamoyillari va mazmuni	160
Kenjayeva M. Sh. Milliy qadriyat tushunchasining mazmun va mohiyati	167
Xujaev M. I., Esanova K. I. Махмудхўжа Бехбудий жадид матуботи етакчиси	175
Axmadaliyeva M. Sh., Madraximov I. B. Milliy uyg'onish davri poetikasida yetakchi g'oya va obrazlar	182

ФИЗИКА, МАТЕМАТИКА, ИНФОРМАТИКА

Imomberdiyev S. S. Matematika darslarida ekologik komponentdan foydalanishning ahamiyati	186
Kunnazarov A. K. Информатика фанидан мултимедиа электрон ўқув қўлланма яратиш ва фойдаланиш методикаси	192
Tursinboyeva Z. U., Ismoilova Z. T., Abdullayeva D. A. Differensiallarning taqribiy hisoblashlarga tatbig'i	198
Tursinboyeva Z. U., Ismoilova Z. T., Ravshanova R. M. Tarmoqlararo balans munosabatlarining iqtisodiy masalalarga tadbiqlari	202
Shomurodov N. A. Taqribiy hisoblashlarda differensial hisob va darajali qatordan foydalanish	207

БАСЛАҶЫШ КЛАСС, МЕКТЕПКЕ ШЕКЕМГИ ТАРБИЯ

Eshchanova G. O., Durdiyeva M. O. Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishda ijodiy-kreativ faolligini shakllantirish usullari	212
Ozodova B. Raqamli texnologiya-MTT da zamonaviy zaruriyat	217
Eshchanova G. O., Shamuratova S. Q. Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning kitobga bo'lgan qiziqishini shakllantirishga kompetensiyaviy yondashuv	223
Xo'jamberdiyeva Sh. Maktabgacha yoshdagi bolalarni badiiy asarlar bilan tanishtirishning zaruriyati	230
Eshchanova G. O., Egamberdiyeva M. K. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining turli yosh guruhlarida qayta hikoya qilishga o'rgatish orqali nutq, muloqot kompetensiyalarini shakllantirish usullari	236
Nuradilova A. D. Boshlang'ich sinflarda ona tili fanini o'qitishda noan'anaviy dars usulining samarali natijalari	241
Jabborova O. M. Boshlang'ich ta'lim nazariyasi va didaktikasining diagnostika masalalari	246
Mardonov Sh. Q. Boshlang'ich ta'lim metodikasi va samaradorligi diagnostikasi	254
Eshmanova N. N. Boshlang'ich sinflarda bayon va insho yozish klaster metodikasi mazmuni	262
Qarshiboyeva X. K., Muminov Z. Sh. Boshlang'ich sinf ona tili va o'qish savodxonligi darslarida o'quvchilarining nutqiy faoliyatini rivojlantirish usullari	269
Jabborova O. M., Abdusalilova M. M. Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy layoqatini rivojlantirish metodikasi	275
Tashpulatova D. M. Boshlang'ich ta'limda klaster yondashuv asosida o'quv fanlarini integratsion o'qitish mexanizmlarini takomillashtirish samaradorligi	279
Jansantova J. B., Tadjibaev I. Y. Bostayush synyp oqushylarına арналган психологи-ялык-педагогикалык диагностика	287
Eshmanova N. N., Rahmonova M. Oilada bola tarbiyasida o'zaro munosabatlar tizimi pedagogik-psixologik xususiyatlari va omillari	293
Tojiboyeva G. R. Bo'lajak boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining kasbiy kompetentligini rivojlantirishda "Rivoj" loyihasiga asoslangan innovatsion maktab imkoniyatlari	299

VATANPARVARLIK TARBIYASI – MAKTAB O'QUVCHILARINING QIYMAT-SEMANTIK KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHNING MUHIM ELEMENTI SIFATIDA

Achilov T. S.

*Chirchiq Davlat Pedagogika Universiteti Sport va chaqiriqqacha harbiy
ta'lim fakulteti, Jismoniy madaniyat nazariyasi kafedrasida dotsenti*

Tayanch so'zlar: vatanparvarlik, ta'lim, vatanparvarlik tarbiyasi, jismoniy tarbiya, kasbiy tayyorgarlik, o'qituvchining tayyorgarligi.

Ключевые слова: патриотизм, воспитание, патриотическое воспитание, физическое воспитание, профессиональная подготовка, подготовка учителей.

Key words: patriotism, education, patriotic education, physical education, professional training, teacher training.

Kirish. Zamonaviy maktab o'quvchisining vatanparvarlik tarbiyasi O'zbekiston Respublikasining ta'lim siyosatining dasturiy hujjatlarida ta'lim standartida yangilangan. Bu umumiy ta'lim va shaxsni tarbiyalashning asosiy ta'lim dasturini o'zlashtirishda har bir o'quvchi uchun shaxsiy natijalarga erishish muammosini belgilaydi.

Vatanparvarlik tarbiyasining davlat ahamiyatining tasdig'i O'zbekiston Respublikasining «Ta'lim to'g'risida» gi qonuni bo'lib, unda o'quvchilarni «nafaqat savodli, balki tarixiy meros, tabiiy boyliklar va ijtimoiy qadriyatlarga g'amxo'rlik qiluvchi jamiyatning madaniy a'zosi» sifatida tarbiyalashga urg'u berilgan [1]. Maqolada keltirilgan muammo xalqaro ahamiyatga ega bo'lib, ushbu muammo ustida ishlayotgan barcha olimlar uchun katta qiziqish uyg'otishi mumkin.

Asosiy qism. Ushbu mavzu bo'yicha zamonaviy o'zbek va xorijiy tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, vatanparvarlik tarbiyasi jarayonida qiymat-semantik kompetentsiyani shakllantirish muammosi tarixning turli davrlarida bir qator olimlar uchun dolzarb muammodir. A. G. Goleva, I. A. Dyrina, H. A. Ivanova, Sh. I. Ismoilova, Yu. I. Babanskiy, V. A. Bolotov, L. R. Bolotina, V. A. Gruzinskaya, V. I. Kufayev, O. M. Lobov, L. I. Mishchenko, M. M. Sazonov va boshqalar vatanparvarlik tarbiyasi muammosini shaxs tarbiyasi tarkibiy

qismlaridan biri deb hisobladilar [3] [4]. Shunday qilib, qiymat-semantik kompetentsiya muammolari L. A. Borisova, M. V. Golovko, I. Gilmanshina, I. A. Gis, M. V. Galskova, I. V. Dolinger, I. A. Zimnyaya, A. R. Kamasina, N. V. Lebedkova, O. A. E. Morozova, O. A. Z. Morozova kabilarning asarlarida ko'rib chiqilgan. Safina, G. I. Sungatullina, A. I. Tarkova, M. F. Tifanova, I. V. Chaplygina, V. Xutmaxer, A. V. Xutorskiy [5] [6] [7]. Ammo shuni ta'kidlash kerakki, vatanparvarlik tarbiyasi jarayonida qadriyat-semantik kompetentsiyani shakllantirish muammosi zamonaviy maktabda yetarlicha nazariy va uslubiy ishlanmalarga ega emas.

Yuqoridagilar tadqiqot muammosini ajratib ko'rsatishga imkon beradi: nazariy va amaliy jihatdan zamonaviy maktab katta yoshdagi o'quvchilarning ota-onalari bilan hamkorlikda bo'lishi etarlimi? U vatanparvarlik tarbiyasi texnologiyalarini puxta egallaydi, uni maktab jamoasi va oilaning birgalikdagi rejalashtirilgan faoliyati uchun maktab o'quvchilarining qiymat-semantik kompetentsiyasini shakllantirishning samarali omili va vositasi sifatida ko'radi.

Umumiy ta'lim tizimiga umumiy boshlang'ich ta'lim bo'yicha Federal davlat standartining joriy etilishi kompetensiyaga asoslangan yondashuvni o'qitish va bolalarni tarbiyalash jamlanmasida ta'limning texnologik asosi sifatida belgilab berdi. Bu erda vatanparvarlik yo'nalishi o'quvchilar tomonidan ta'lim yo'nalishini tanlashga qodir, uni hayotiy ma'no bilan to'ldiradigan faol va fikrlovchi shaxsni shakllantiradigan qadriyatlarni rivojlantirish va o'zlashtirishga yordam beradigan qulay tarbiya muhitining roli o'z ifodasini topadi [3].

Qadriyat-semantik kompetentsiya pedagogik hodisa sifatida falsafa, psixologiya va pedagogika nuqtai nazaridan qaraladi. Shunday qilib, qadimgi yunon faylasuflari (Aflotun, Aristotel) fazilatni haqiqiy qadriyat sifatida ko'rgan; Nemis faylasuflari (R. Lotse, P. Mentzer, I. G. Fixte) mantiqiy va nimaga intilishi kerak bo'lgan hamma narsani, ya'ni hayotni - bularning barchasida ko'rib chiqdilar [5]. G. Rikertning falsafiy yondashuvi alohida qiziqish uyg'otadi, u «qadriyatlar na jismoniy, na aqliy voqelikni ifodalamaydi.

Ularning mohiyati haqiqatda emas, balki ahamiyatidadir» [7]. Shunday qilib, qiymatning ahamiyati uning semantik xususiyatlari nuqtai nazaridan aniqlanadi [8].

Shunday qilib, ushbu tadqiqotning mavzusi katta yoshdagi maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning konyugatsiyasi va o'zaro shartlanishini aniqlash va ilmiy asoslash va ularning yagona muammoli sohada qiymat-semantik kompetentsiyasini shakllantirishga qaratilgan.

Tadqiqning maqsadi ushbu tadqiqotning maqsadi katta yoshdagi o'quvchilarning qiymat-semantik kompetentsiyasini shakllantirishda maktab va oila o'rtasidagi o'zaro ta'sir jarayonini texnologik jihatdan ta'minlashni ilmiy asoslashdan iborat. Muhim omilni hisobga olgan holda - vatanparvarlik tarbiyasi yuqori sinfdagi o'quvchilarning qiymat-semantik kompetentsiyasini shakllantirish vositasi sifatida g'oyaviy va shaxsiy ahamiyatga ega bo'lgan fazilatlar ustunlik qiladi.

Bundan ta'lim va tarbiyaning birligidagi ta'lim vazifalarini hal etish, o'quvchi shaxsini rivojlangan hissiy-irodaviy soha asosida shaxsiy va ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan qadriyat munosabatlari [3], munosabatlar, qarorlar qabul qilish usullarini rivojlantirishga yo'naltirish kelib chiqadi.

Tadqiqot usullari, muammoni hal qilish uchun quyidagi usullar qo'llanildi:

- ▶ o'rganilayotgan muammo bo'yicha ijtimoiy-madaniy, vatanparvarlik, psixologik-pedagogik, ijtimoiy-pedagogik, uslubiy adabiyotlarni nazariy tahlil qilish;
- ▶ yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash tizimidagi ilg'or pedagogik tajribani o'rganish va tahlil qilish;
- ▶ sotsiologik va pedagogik o'lchovlar: kuzatish, so'roq, intervyu, diagnostika, intervyu, introspektsiya, o'z-o'zini baholash,
- ▶ sotsiometrik usullar, vatanparvarlik tarbiyasidagi pedagogik faoliyatni tahlil qilish;
- ▶ diagnostik suhbatlar, munozaralar;
- ▶ empirik ma'lumotlarni to'plash, sinovdan o'tkazish, tadqiqot natijalarini statistik tahlil qilish, olingan ma'lumotlarni jadval ko'rinishida talqin qilish, eksperimental ishlarning sifat tahlili usullari.

Yuqori sinfdagi maktab uquvchilarining qiymat-semantik kompetentsiyasini shakllantirish muammosini hal qilish quyidagi yondashuvlarga asoslanadi: katta yoshdagi o'quvchilar uchun asosiy qadriyatlarni belgilaydigan aksiologik; "qiymat-semantik kompetentsiya" asosiy tushunchasining xarakterli belgilarini belgilovchi omil sifatida kompetensiyaga asoslangan. Ushbu yondashuvlar asosida tadqiqot muammosini o'quvchilar shaxsining qadriyat munosabatlari, ularning mazmunini shakllantirish tamoyillari nuqtai nazaridan ko'rib chiqish mumkin bo'ldi.

Tadqiqotimiz maqsadiga erishish uchun biz Chirchiq shahridagi 15-sonli o'rta maktabning 10 sinf o'quvchilarining ota-onalari o'rtasida so'rov o'tkazdik. So'rov katta yoshdagi o'quvchilarni vatanparvarlik tarbiyasining motivatsion, kognitiv va faol komponentlari orqali qiymat-semantik kompetentsiyani shakllantirish mexanizmini tushunishni hisobga olgan holda tuzilgan.

Yuqori sinfdagi maktab o'quvchilarning qiymat-semantik kompetentsiyasini shakllantirish vositasi sifatida vatanparvarlik tarbiyasi masalasida nazariy va amaliy xabardorlik darajasini diagnostik o'rganishning o'ziga xos xususiyatlarini inobatga olgan holda, ota-onalarga so'rovnomaning quyidagi savollariga javob berish taklif qilindi:

1. Vatanparvarlik tarbiyasi nima?

- Vatanga muhabbat tuyg'usi;
- keksa avlod vakillariga hurmatni tarbiyalash;
- o'z xalqining an'ana va urf-odatlariga hurmatni tarbiyalash;
- mamlakatingiz tarixini bilish;
- mamlakatingizning mashhur shaxslari tarixini bilish;
- boshqa.

2. Vatanparvarlik tarbiyasini oila, maktab va jamiyatning eng muhim vazifalaridan biri deb hisoblaysizmi?

- ha/yo'q.

3. Farzandlaringizning qiymat-semantik kompetentsiyasining hozirgi holati sizni xavotirga solmoqdam?

- ha/yo'q.

4. Farzandingizga vatanparvarlik tarbiyasi borasidagi sa'y-harakatlaringizni kuchaytirmoqchimisiz?

- ha/yo'q.

5. O'zingiz xohlaysizmi yoki sinfingizdagi maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalash uchun maktab (sinf rahbari va pedagogik jamoa) zimmasiga yuklashga tayyormisiz?

- Men o'zim ham vatanparvarlikni tarbiyalamoqchiman;
- Vatanparvarlik tarbiyasi borasida maktabga to'liq ishonaman.

Tadqiqotda yuqori sinf o'quvchilarining 116 nafar ota-onasi ishtirok etdi. Chirchiq shahridagi 15-umumta'lim maktabining ota-onalari o'rtasida o'tkazilgan so'rov natijalari shuni ko'rsatdiki, respondentlarning 89 foizi vatanparvarlik tarbiyasini hozirgi bosqichda oila, maktab va jamiyatning eng muhim vazifalaridan biri deb bilishadi. Barcha respondentlarning 67 foizi o'z farzandlarini tarbiyalashning hozirgi holatidan xavotirda va maktab o'quvchisining vatanparvarlik ruhida yaxlit shaxsini tarbiyalash bo'yicha sa'y-harakatlarni kuchaytirishni xohlaydi. 94 foizi vatanparvarlik tarbiyasi maktabining harakatlariga ishonchi komil va bu borada sinf rahbari va pedagogik jamoaga to'liq tayanishga tayyor.

Shunga asoslanib, biz maktabda hozirgi bosqichda ishlaydigan katta yoshdagi o'quvchilarni vatanparvarlik tarbiyasining asosiy tamoyillarini aniqladik:

1. O'z oilasiga kichik vatan sifatida muhabbatni tarbiyalash. Eng muhim qadriyatlardan biri – vatanparvarlikni tarbiyalashda namuna bo'la oladigan vatanparvarlik harakatlarini aniqlash maqsadida oila qahramonlariga murojaat. Bu erda qo'shma ota-onalar yig'ilishlari, sinf soatlari, shajarani tuzish, taqdimotlar, insholar yozish, avlodlar xotirasiga bag'ishlangan kechalar, qiziqarli odamlar bilan uchrashuvlar va boshqalarni ko'zda tutish mumkin. Bu jarayonda pedagogik mahorat, o'qituvchi mahorati, ota-onalarning ishtiroki va yordami katta rol o'ynaydi. Bu erda bolani rivojlantirish muhim ahamiyatga ega, insonparvar o'qituvchi V. V. Zenkovskiy ta'kidlaganidek, «yaxshilik kuchlari, yaxshilik va erkinlik o'rtasidagi bog'liqlikni ta'minlash ta'limning maqsadi bo'lishi kerak» [4, b. 127].

2. Chirchiqning xalqi bilan tanishish, ular mintaqa taraqqiyotiga ulkan hissa qo'shgan. Yaqin atrofda yashagan buyuk insonlar bilan birlashish hissi orqali vatanparvarlik tarbiyasidan ham foydalanish mumkin [5]. Tarbiyaning ushbu bosqichida maktab va maktabdan tashqari tadbirlarning turli shakllari, jumladan, ochiq havoda o'tkaziladigan tadbirlar, muzeylar va ko'rgazmalarga tashrif buyurish, interfaol tadbirlar qabul qilinadi. O'quvchilar va ota-onalarning jamoadagi munosabati, o'zaro munosabati alohida ahamiyatga ega, ularning birligi katta yoshdagi o'quvchilarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashda katta ahamiyatga ega.

3. Vatanga muhabbat, o'z davlatiga, buyuk Vatanga muhabbat tuyg'ularini rivojlantirish muhim. Bunda ko'rgazmalarga borish, harbiy shon-shuhrat qozongan joylarga ekskursiya qilish, qiziqarli kishilar bilan uchrashish, o'qiganlari haqida suhbatlashish, konferensiya va bahslarda qatnashish va hokazolar muhim voqea emas, balki unga bo'lgan munosabatdir [7]. Ota-onalar, o'quvchilar va o'qituvchilarning alohida mahoratga ega bo'lgan, vatanparvarlik tarbiyasi jarayonini to'g'ri yo'nalishga yo'naltira oladigan, bolalarda qo'yilgan maqsadlarga erishish yo'lida olib borilayotgan tadbirlardan ijobiy his-tuyg'ular va taassurotlarni uyg'otadigan qiziqishlari katta ahamiyatga ega.

Xulosa. Tadqiqotshuni ko'rsatdiki, maktab jamoasi va oilaning rejali faoliyatiga asoslangan vatanparvarlik tarbiyasi katta yoshdagi o'quvchilarning qarashlari, axloqiy munosabatlari va umumiy madaniy qadriyatlari tizimini shakllantirish va takomillashtirishga qaratilgan. O'z navbatida, maktab o'quvchilarining shaxsning insonparvarlikka yo'naltirilganligi, axloqiy me'yorlarga ega bo'lishi va ularga rioya qilishini aks ettiruvchi qiymat-semantik kompetentsiya vatanparvarlik tarbiyasi mezonlariga mos keladi [8]. Bu ikkita ta'lim tizimining fenomenologik va protsessual kon'yugatsiyasini yaratadi – vatanparvarlik tarbiyasi va qiymat va semantik kompetentsiyani shakllantirish [7].

Yuqori sinfdagi maktab o'quvchilarning qiymat-semantik kompetentsiyasini shakllantirish vositasi sifatida vatanparvarlik tarbiyasi masalasida nazariy va amaliy xabardorlik darajasini diagnostik o'rganishning o'ziga xos xususiyatlarini inobatga olgan holda, ota-onalarga so'rovnomaning quyidagi savollariga javob berish taklif qilindi:

1. Vatanparvarlik tarbiyasi nima?
 - Vatanga muhabbat tuyg'usi;
 - keksa avlod vakillariga hurmatni tarbiyalash;
 - o'z xalqining an'ana va urf-odatlariga hurmatni tarbiyalash;
 - mamlakatingiz tarixini bilish;
 - mamlakatingizning mashhur shaxslari tarixini bilish;
 - boshqa.
2. Vatanparvarlik tarbiyasini oila, maktab va jamiyatning eng muhim vazifalaridan biri deb hisoblaysizmi?
 - ha/yo'q.
3. Farzandlaringizning qiymat-semantik kompetentsiyasining hozirgi holati sizni xavotirga solmoqdam?
- ha/yo'q.
4. Farzandingizga vatanparvarlik tarbiyasi borasidagi sa'y-harakatlaringizni kuchaytirmoqchimisiz?
 - ha/yo'q.
5. O'zingiz xohlaysizmi yoki sinfingizdagi maktab o'quvchilarini vatanparvarlik ruhida tarbiyalash uchun maktab (sinf rahbari va pedagogik jamoa) zimmasiga yuklashga tayyormisiz?
 - Men o'zim ham vatanparvarlikni tarbiyalamoqchiman;
 - Vatanparvarlik tarbiyasi borasida maktabga to'liq ishonaman.

Tadqiqotda yuqori sinf o'quvchilarining 116 nafar ota-onasi ishtirok etdi. Chirchiq shahridagi 15-umumta'lim maktabining ota-onalari o'rtasida o'tkazilgan so'rov natijalari shuni ko'rsatdiki, respondentlarning 89 foizi vatanparvarlik tarbiyasini hozirgi bosqichda oila, maktab va jamiyatning eng muhim vazifalaridan biri deb bilishadi. Barcha respondentlarning 67 foizi o'z farzandlarini tarbiyalashning hozirgi holatidan xavotirda va maktab o'quvchisining vatanparvarlik ruhida yaxlit shaxsini tarbiyalash bo'yicha sa'y-harakatlarni kuchaytirishni xohlaydi. 94 foizi vatanparvarlik tarbiyasi maktabining harakatlariga ishonchi komil va bu borada sinf rahbari va pedagogik jamoaga to'liq tayanishga tayyor.

Shunga asoslanib, biz maktabda hozirgi bosqichda ishlaydigan katta yoshdagi o'quvchilarni vatanparvarlik tarbiyasining asosiy tamoyillarini aniqladik:

Ushbu jarayon samaradorligining samarali omili sifatida qaraladigan vatanparvarlik tarbiyasi asosida maktab o'quvchilarida qiymat-semantik kompetentsiyani shakllantirish muammosini hal qilish, uni umumiy ta'limning standarti talablari nuqtai nazaridan ko'rib chiqishga imkon beradi. Yuqori sinfdagi maktab o'quvchilarning ta'limini «madaniy a'zo» sifatida belgilaydi jamiyat, ushbu qoida maktab o'quvchilarining qadriyat-semantik kompetentsiyasining maqsadli yo'nalishlari, mazmuni, ma'naviy va axloqiy xususiyatlarini belgilaydi, uning shakllanishi jarayonida shaxs shakllanishi, uning intellektual va ma'naviy rivojlanishi sodir bo'ladi.

Adabiyotlar:

1. Bailey, R. (2006) Physical education and sport in schools: a review of benefits and outcomes. *Journal of school health*, 8, pp. 397–401.
2. Amarai, S., Hammoudi Nassibi, S. & Mkaoueri B. (2015) Teaching process of future tunisian physical education teachers during a professional training. *Journal of Physical Education and Sport*, 15(4), pp. 736–743.
3. Cojocariu, V-M. (2013) Petre huŃea or some axiological anchors for a necessary patriotic education. *Social and behavioral sciences*, 76 (95), pp. 204–208.
4. Bekh, I.D., Zhurba, K.O. & Kirichok, V.A. (2011) Sistema patriotichnogo vihovannja ditej ta uchnivs'koj molodi v umovah modernizacijnih suspil'nih zmin: navchal'no-metodichnij posibnik: *Pedagogichna dumka*. Isomovich, Ismoilov Temurbek. «The Content And Practical Significance Of The Principles Of Academic Independence In The Management Process Of Higher Education.» *Nveo-natural volatiles & Essential oils journal* NVEO (2021): 4264-4270.
5. Ismoilov, T., 2020. The development of physical qualities of the pupils of primary forms of secondary schools through mobile activities in the process of study. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 2(11), pp.391-394.
6. Hyndman, B. (2014) Exploring the differences in teaching perspectives between Australian pre-service and graduate physical education teachers. *Journal of Physical Education and Sport*, 14(4), pp.438–445.
7. Leonenko, A.V. (2014) Didaktichne ta navchal'no-metodichne zabezpechennja fahovoï pidgotovki majbutn'ogo vchitelja fizichnoï kul'turi do patriotichnogo vihovannja starshoklasnikov. *Problemi suchasnoï pedagogichnoï osviti*, 45, pp. 174–182.
8. Leonenko, A.V. (2014) Stanovlennja ta rozvitok osobistosti majbutn'ogo fahivcja z fizichnoï kul'turi: teoretichnij aspekt. *Naukovij chasopis NPU imeni M. P. Dragomanova*, 21, pp. 21–25.

PE3IOME

Maqolada vatanparvarlik tarbiyasi maktab o'quvchilarining qiymat-semantik kompetentsiyasini shakllantirish omili sifatida ko'rib chiqiladi. U ilmiy psixologik-pedagogik adabiyotlar hamda zamonaviy maktab amaliyoti tahliliga asoslanadi. Muallif maktabda ta'lim tizimida qiymat-semantik kompetentsiyani shakllantirish muammosini hal qilish yo'llarini taklif qiladilar. Unda vatanparvarlik tarbiyasi, eng avvalo, yosh o'quvchi shaxsini tinchlik, ezigulik, adolat haqidagi gumanistik g'oyalarning shaxsiy va ijtimoiy qadriyatlarini rivojlantirishga yo'naltiradi. Qadriyat-semantik kompetentsiyani shakllantirishga qaratilgan vatanparvarlik tadbirlari boshlang'ich maktab o'quvchilarining faoliyatida dinamik o'zgarishlarni ta'minlaydi. Ular bilim olish jarayonida qiziqishga tayanadilar. Boshqa xalqlarning fikriga, tarixi va madaniyatiga hurmatli munosabatni shakllantirishga asoslangan bo'lib, ularning etnik va milliy o'ziga xosligini anglashga olib keladi. Umuman olganda, u ko'p millatli o'zbek jamiyatining qadriyatlarini shakllantiradi. Muallif asosiy yondashuvlarni tahlil qilish asosida ularning birlashuvini xarakteristikalar-